

Folt a falon

Ha azt mondom, folt a falon, nem olyan foltokat értek rajta, amilyeneket nedvesség, salétrom, penész, árnyék vagy egy képkeret pora rajzol a falra. Nem azt a foltot, amelyet kályhafüst korma, vakolat-mállás, ujjnyom és pókháló szokott ejteni. Hanem úgy folt, ahogyan folt a folt egy ruhán, a könyökön, a nadrág térdén és fenekén. A foldozottságot értem, a folytonossági hiány kitoldozottságát. Arra a foltra gondolok, amely mint kapu helyezkedik el a falon és más, idegen anyagból, tölgyfa-deszkából, vasból, netán bronzból folytatja a falat ott, ahol a téglá, a kő, a beton abbahagyta és rést engedett. Mintegy stoppolás tehát a falon, egy szakadás befótozása. Gyerekkorom óta és az idő múlásával egyre határozottabban ilyen stoppolásnak nézem a kapukat különböző falakon.

Kiderül ebből, hogy milyen kapukról is beszélek. Igazi kapukról, a nevükre csakugyan rászolgálókról. Nem bérházakérőlről, melyek inkább csak ajtók és kapupénzre nyilnak, nempedig, mint Bizánc kapuja a történelmi legenda szerint, Botong buzogány-csapására. Városkapukról beszélek, dördülve-csikorogva kitárulókról és bezárulókról, harminc- és százéves háborúk idején használatosokról, várkapukról, régiekről, történelmiekről. És azokról az ugyancsak ódonokról, amilyenek óvárosokban és ófalukban mutatóba még ma is láthatók; udvarházak és paloták kapuiról, amelyeken egykor búzás szekerek gördültek át, cifra batárok s hintók hajtottak ki és be és amelyeknek alsó szegletébe kerékvető követ építettek, hogy a tengelyvég ne a vakolást verje le s foltot ne ejtsen a falon.

Igazi kapukról beszélek, a falaknak ezekről az igazándi foltjairól. S mert a foltok a falon -- még azok a kicsik is, melyeket árnyék vagy doh fest a falra -- el szokták indítani képzelődésre hajlamos emberek képzeletét, miért ne indíthatnák meg az enyémet azok a nagyok, melyek kapuknak neveztetnek? Egy apró folt, a penész kis térképe egész nagy tájakra vihethi a képzeletet, felhők közé akár, festhet a falra ördögöt, rémet, tündérvilágot, emberarcot, vásári jelenetet, mesét -- a kapu nagy foltja a falon miért ne nyilhatna némi gondolatsorra?

A kapu jelkép is, sokszor használt jelkép, nemcsak zárószerkezet. "Az élet kapujában" áll az ifju, szoktuk mondani, mikor az iskola kapuján kilép, holott sehol egy valóságos kapufélfa, melynek nekidőlve egy kicsit körülnézegethetne és eltűnődhetne, milyen is hát az a híres élet, aminek a kapujában áll. "Kelet kapuja", "Észak, Dél, Nyugat kapuja", a "Halál kapuja", a "Viharé", "Kapu az Atlanti-óceánra" -- csupa kapu, és egy sem az, csak jelkép. De a kapu nemcsak jelkép, hanem zárószerkezet is -- és erről érdemes már valamivel többet mondani.

Zárószerkezet falon és házon, a bezárkózás és a zárkózottság eszköze, a kitiltásé, a kirekesztésé, az önvédelemé valamilyen váratlan s talán soha be nem következő veszedelemmel szemben. A kapun-belüliek vele parancsolják el maguktól ridegen a kapun-kivülieket, zárt kapujukkal gyanakszanak az egész külvilágra, vele különítik el magukat a többiektől. A kapu az önzés zárószerkezete is, és így foltot ejt nemcsak a falon, hanem egy kicsit az emberi lelkiismereten is. S hogy mennyire így lehet, tanúsítják azok a feliratok, amilyenekkel valaha, régente, a kapu szigorú, gőgös bezártságát barátságossá enyhíteni igyekeztek. Csak egyet

emlitek közülük. Diákkoromban Sienában láttam kapu fölé írva azt a mondatot, amellyel később aztán Szerb Antal regényében, az Utas és holdvilág-ban is találkoztam. A kapu fölött ez állt: "Cor magis tibi Sena pandit" -- jobban kinyitja szivedet Siena. S a kinyitlt diák-szív elől, persze, az az invitáló kapu akkor mégis zárva volt.

Hát igen, ilyen a kapuk természete: hivogatnak is, el is utasítanak, mint a kacér nők, a becsapásra mindig készek. Eljátszom a kósza gondolattal, mi lenne, ha mai kapuk is feliratot viselnének, mint az a hajdani, az a középkori toszkánai kapu? S ha őszinték volnának, nem csalogatók? Hányra kellene kiírni: be ne nyiss, itt komisz emberek laknak -- és hánynak lehetne a felirata: odabenn terített asztal vár reád?

De igazmondó kaput, megvallom, én csak egyetlenegy ismerem, a világban, az is csak egy óriás képzelet szülötte. Dante Poklának bejáratában a "néhány szó setét betűkkel állott/ magasan ott felírva egy kapura". A felirat első sora ez: "Én rajta jutsz a kinnal telt hazába...", az utolsó sor pedig: "Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!"

Nagy kornak, a reneszansznak a bejáratában szólnak ezek a mondatok, végtelen képzelet térségének, a Pokolnak küszöbén. Nagy kapu felirata. Kisebb időhöz és térhez kiskapuk illenek, olyan kiskapuk, amelyeneket ma értünk ezen a szón: kiskapu. Kis folt a falon, de folt. E kiskapuk fölé kisföliiratnak ajánlható talán ez a sor: Ki itt belépsz, fölhagysz a tisztességgel.